

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ**

**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΤΑ ΛΑΤΙΝΙΚΑ**

ΑΘΗΝΑ 2000

Ομάδα Σύνταξης

Ρηγάτου Κωνσταντίνα, Φιλολόγος
Σταμουλάκης Ιωάννης, Φιλολόγος

Copyright (C) 2000: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας
Αδριανού 91, 105 56 Αθήνα

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή ανατύπωση ή φωτοτύπηση μέρους ή όλου του παρόντος βιβλίου, καθώς και η χρησιμοποίηση των ερωτήσεων που περιέχονται σ' αυτό σε σχολικά βοηθήματα ή για οποιοδήποτε άλλο σκοπό, χωρίς τη γραπτή άδεια του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
• ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.....	9
• ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ - ΑΣΚΗΣΕΩΝ	
1. Lectio prima et vicesima	13
2. Lectio altera et vicesima.....	25
3. Lectio tertia et vicesima	36
4. Lectio quarta et vicesima	47
5. Lectio quinta et vicesima	59
6. Lectio sexta et vicesima	72
7. Lectio septima et vicesima	88
8. Lectio duodetricesima	99
9. Lectio undetricesima	113
10. Lectio tricesima	125
11. Lectio prima et tricesima	137
12. Lectio altera et tricesima.....	150
13. Lectio tertia et tricesima	161
14. Lectio quarta et tricesima.....	173

15. Lectio quinta et tricesima	185
16. Lectio sexta et tricesima	197
17. Lectio septima et tricesima	206
18. Lectio duodequagesima	217
19. Lectio undequagesima	228
20. Lectio quagesima	239
21. Lectio prima et quagesima	251
22. Lectio altera et quagesima	260
23. Lectio tertia et quagesima	271
24. Lectio quarta et quagesima	282
25. Lectio quinta et quagesima	293
26. Lectio sexta et quagesima	304
27. Lectio septima et quagesima	311
28. Lectio duodequagesima	322
29. Lectio undequagesima	337
30. Lectio quagesima	348

• ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	
Δίωρο στο Μάθημα XXIV	357
Επαναληπτικό στις ενότητες XXI-XXIV	362
Ωριαίο στο Μάθημα XXIX	366
Επαναληπτικό στις ενότητες XXXII-XXXIV	370
Επαναληπτικό στις ενότητες XXXVI - XXXVIII.....	375
Επαναληπτικό στις ενότητες XL και XLI	379
Επαναληπτικό στις ενότητες XLIII και XLIV	383
Επαναληπτικό στις ενότητες XLVII και XLIX.....	388
• ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	393
• ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	419

Εικόνα εξωφύλλου: Ζακ-Λουί Νταβίντ (1748-1825):
Οι Σαβίνες (1796-1799)
Παρίσι - Λούβρο

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με τα τελευταία βιβλία αξιολόγησης των μαθητών, που πρόκειται να δημοσιευθούν στις αρχές του 2000, ολοκληρώνεται μια σημαντική προσπάθεια του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας, στόχος της οποίας ήταν η εκπόνηση και διάδοση νέων μεθόδων αξιολόγησης των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου. Στο πλαίσιο της εκπονήθηκαν τα τρία τελευταία χρόνια δεκάδες βιβλίων που καλύπτουν το σύνολο σχεδόν των μαθημάτων, τα οποία διδάσκονται στο Λύκειο. Τα βιβλία αυτά περιέχουν οδηγίες μεθοδολογίας σχετικές με την αξιολόγηση των μαθητών, παραδείγματα ερωτήσεων διαφόρων τύπων, υποδείγματα εξεταστικών δοκιμασιών, θέματα συνθετικών - δημιουργικών εργασιών και άλλα χρήσιμα στοιχεία για τους εκπαιδευτικούς.

Το έντυπο αυτό υλικό συνοδεύτηκε από την παραγωγή ανάλογου ηλεκτρονικού υλικού, από τη δημιουργία Τράπεζας Θεμάτων και από πολυάριθμες επιμορφωτικές δραστηριότητες σχετικές με την αξιολόγηση των μαθητών.

Η παραπάνω προσπάθεια δεν είχε σκοπό να επιβάλει ένα συγκεκριμένο τρόπο αξιολόγησης ούτε να αυξήσει το φόρτο εργασίας διδασκόντων και διδασκόμενων, όπως ισχυρίστηκαν ορισμένοι. Επιδίωξε να ενημερώσει τους καθηγητές για τις σύγχρονες εξεταστικές μεθόδους, να τους δώσει πρακτικά παραδείγματα εφαρμογής τους, να τους προβληματίσει γύρω από τα θέματα αυτά και να τους παράσχει ερεθίσματα για αυτομόρφωση. Πιστεύουμε ότι με το έργο μας συμβάλαμε στη διεύρυνση της δυνατότητας των διδασκόντων να επιλέγουν οι ίδιοι τη μέθοδο που θεωρούν πιο κατάλληλη για την αξιολόγηση των μαθητών τους και βοηθήσαμε στην αύξηση της παιδαγωγικής τους αυτονομίας.

Πεποίθησή μας είναι πως όλα αυτά άλλαξαν το τοπίο στον τομέα της αξιολόγησης των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου, έφεραν νέο πνεύμα και άρχισαν να τροποποιούν σταδιακά ξεπερασμένες αντιλήψεις και τακτικές που κυριάρχησαν επί πολλά χρόνια στο Ελληνικό σχολείο. Τα θετικά σχόλια που εκφράστηκαν από το σύνολο σχεδόν των επιστημονικών και εκπαιδευτικών φορέων για τα θέματα των εξετάσεων του περασμένου Ιουνίου, τα οποία

διαμορφώθηκαν με βάση το πνεύμα και τη μεθοδολογία της αντίστοιχης εργασίας του Κ.Ε.Ε., επιβεβαιώνουν όσα προαναφέρθηκαν.

Η κριτική που είχε αρχικά ασκηθεί για το έργο μας περιορίζεται συνεχώς, ενώ αυξάνει καθημερινά η αποδοχή του από την εκπαιδευτική κοινότητα και η αναγνώρισή του. Σ' αυτό συνέβαλε ασφαλώς και η βελτίωση του υποστηρικτικού υλικού που παράγεται από το Κ.Ε.Ε., η οποία οφείλεται, μεταξύ άλλων, και στις παρατηρήσεις και υποδείξεις των διδασκόντων στα Ενιαία Λύκεια. Η συνειδητοποίηση, τέλος, του τρόπου με τον οποίο πρέπει να χρησιμοποιείται το υλικό αυτό στη διδακτική πράξη και ο περιορισμός των σφαλμάτων που διαπράχθηκαν στην αρχή (μηχανική αναπαραγωγή πλήθους ερωτήσεων, υπέρμετρη αύξηση της εργασίας των μαθητών, απουσία εναλλακτικών τρόπων αξιολόγησης κτλ.) οδήγησαν σε πολύ θετικά αποτελέσματα, τα οποία όσο περνά ο καιρός θα γίνονται εμφανέστερα.

Η διαπίστωση αυτή μας ενισχύει να συνεχίσουμε την προσπάθειά μας και να την επεκτείνουμε, εκπονώντας ανάλογο υλικό και για άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες, εφόσον εξασφαλιστούν οι απαραίτητες οικονομικές και λοιπές προϋποθέσεις.

Τελειώνοντας, επιθυμώ να ευχαριστήσω όλους τους συνεργάτες μου στο Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, οι οποίοι εργάστηκαν αφιλοκερδώς, με αφοσίωση και σπάνιο ζήλο και επιτέλεσαν κάτω από δύσκολες συνθήκες σημαντικό έργο. Ευχαριστώ ακόμη όλους τους εκπαιδευτικούς που με ποικίλους τρόπους στήριξαν την προσπάθειά μας και βοήθησαν στην επιτυχία της. Ξέχωρες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στις δακτυλογράφους του Κ.Ε.Ε, στο τεχνικό προσωπικό του, στον Προϊστάμενο της Γραμματείας του κ. Γεώργιο Κορκόντζηλα και στους εκδότες που συνεργάστηκαν μαζί μας από το 1997 μέχρι σήμερα.

Αθήνα, Ιούνιος 2000

Καθηγητής Μιχάλης Κασσωτάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Κ.Ε.Ε.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το παρόν τεύχος, το οποίο προσφέρει υποστηρικτικό υλικό για την αξιολόγηση των μαθητών της Θεωρητικής Κατεύθυνσης της Γ΄ τάξης του Ενιαίου Λυκείου στο μάθημα των Λατινικών, καλύπτει ολόκληρη τη διδακτέα ύλη και υπηρετεί το βασικό σκοπό του μαθήματος όπως αυτός ορίζεται στο ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών.

Κατά τη διδασκαλία και την αξιολόγηση ο διδάσκων πρέπει να έχει υπόψη **τους επιμέρους στόχους** κάθε ενότητας, οι οποίοι παρατίθενται στις τελευταίες σελίδες του σχολικού εγχειριδίου. Με βάση αυτούς τους στόχους εκπονήσαμε τις ασκήσεις-ερωτήσεις, που τροφοδοτούν κυρίως τον γνωστικό τομέα και, συγκεκριμένα, αφορούν σε διαδικασίες που έχουν άμεση σχέση με τη γνώση των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων. Αλλά μια και δεν υπάρχει ερώτηση που να μπορεί να απαντηθεί χωρίς να λειτουργήσει η αξιολόγηση ή η κρίση του μαθητή, μπορούμε να πούμε ότι με αυτές τις ερωτήσεις υλοποιούμε όλους τους στόχους της αξιολόγησης του γνωστικού τομέα. Οι λεξιλογικές λ.χ. ασκήσεις εξετάζουν τη γνώση λεξιλογίου, δεξιότητες κατανόησης εξετάζουν οι σχετικές με το περιεχόμενο του κειμένου. Η ικανότητα μετατροπής εξετάζεται με μεταφραστικές ασκήσεις, η δεξιότητα της προέκτασης διερευνάται με ασκήσεις σε κατασκευασμένα λατινικά κείμενα, η ευχέρεια εφαρμογής μπορεί να διαπιστωθεί με ασκήσεις χρήσης λεξιλογίου, καθώς και με ασκήσεις σύνδεσης στοιχείων θεωρίας με παραδείγματα. Βέβαια, οι διάφοροι στόχοι είναι πιθανόν σε πολλές περιπτώσεις να επικαλύπτονται, αφού τα όριά τους δεν είναι πάντοτε απολύτως σαφή. Έτσι, όταν δίνουμε λέξεις για την παραγωγή προτάσεων, δοκιμάζουμε και τη συνθετική ικανότητα των μαθητών.

Αποφύγαμε (όπως και στο προηγούμενο τεύχος της Β΄ Λυκείου) την κατηγοριοποίηση των ασκήσεων σε γραμματικές, συντακτικές, ετυμολογικές, σημασιολογικές, επειδή για τη λύση τους απαιτούνται διεργασίες σε περισσότερα του ενός επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης (μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία). Για να απαντηθεί λ.χ. μια άσκηση συμπλήρωσης κενών απαιτείται η γνώση των σημασιών των λέξεων, αλλά και η γνώση διαφόρων μορφοσυντακτικών φαινομένων. Για το λόγο αυτό προτιμήσαμε την κατηγοριοποίηση των ασκήσεων σε ασκήσεις ανοικτού και κλειστού

(αντικειμενικού) τύπου. Βέβαια οι γραμματικές και συντακτικές ασκήσεις, δεδομένου ότι το αποτέλεσμά τους είναι αντικειμενικό, χαρακτηρίζονται από πολλούς ως ερωτήσεις αντικειμενικού (κλειστού) τύπου· από άλλους όμως θεωρούνται ερωτήσεις ανοικτού τύπου σύντομης απάντησης, και αυτή την επιστημονική άποψη ακολουθήσαμε. Άλλωστε η ποιότητα μιας άσκησης εξαρτάται από το περιεχόμενό της και όχι από τον τύπο της.

Βάσει του Π.Δ. 246 (ΦΕΚ 183/31-7-98, άρθρο 18), το οποίο αναφέρεται στην αξιολόγηση των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου, όσον αφορά τον τρόπο εξέτασης των μαθητών της Γ΄ Λυκείου στο μάθημα των Λατινικών ισχύουν τα εξής:

- α) Δίνεται διδαγμένο κείμενο 10-15 στίχων και ζητείται από τους μαθητές να το μεταφράσουν στη Νέα Ελληνική (25 μονάδες).
- β) Δίνονται 4 παρατηρήσεις, από το διδαγμένο, [2 γραμματικές (15 x 2 = 30 μονάδες) και 2 συντακτικές (15 x 2 = 30 μονάδες)], οι οποίες μπορεί να αναλύονται σε υποερωτήματα διαφόρων τύπων. Αν χρησιμοποιούνται ερωτήσεις κλειστού τύπου, ο αριθμός τους θα πρέπει να είναι επαρκής για την επίτευξη έγκυρου αποτελέσματος και η απάντηση στις ερωτήσεις θα πρέπει να είναι δυνατή στο πλαίσιο του διαθέσιμου χρόνου. Σε περίπτωση κατά την οποία ένα θέμα αναλύεται σε υποερωτήματα, η βαθμολογία που προβλέπεται γι' αυτό κατανέμεται ισότιμα στις επιμέρους ερωτήσεις, εκτός εάν κατά την ανακοίνωση των θεμάτων καθορίζεται διαφορετικός συντελεστής βαρύτητας γι' αυτές.
- γ) Δίνεται ένα **απλό** αδίδακτο πεζό κείμενο 5-7 στίχων (από τον Καίσαρα, τον Κικέρωνα ή τον Κορνήλιο Νέπωτα) και ζητείται από τους μαθητές να το μεταφράσουν (15 μονάδες). Φυσικά, προς διευκόλυνση των μαθητών δίνονται οι άγνωστες λέξεις του κειμένου που δεν εμπεριέχονται στο λεξιλόγιο των διδακτικών εγχειριδίων, τα οποία διδάσκονται στις δύο τελευταίες τάξεις του Λυκείου, όπως και η ερμηνεία πιθανών ιδιωματικών εκφράσεων και κάθε άλλο στοιχείο που θα κριθεί από την Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων αναγκαίο.

Η εξέταση των μαθητών στο αδίδακτο κείμενο αποσκοπεί στον περιορισμό της απομνημόνευσης και στην εμπέδωση του λεξιλογίου που διδάχθηκαν στις δύο τελευταίες τάξεις του Λυκείου. Είναι γνωστό ότι αρκετοί μαθητές απομνημονεύουν τη μετάφραση του διδαγμένου κειμένου. Με την εισαγωγή του αδίδακτου ως **μεταφραστικής άσκησης** υπηρετούνται οι στόχοι μιας αξιολόγησης που επιδιώκει να καλλιεργήσει την κρίση και να προβάλλει τις γνώσεις του μαθητή. Ο νέος τρόπος αξιολόγησης των μαθητών της Γ΄ τάξης ελπίζουμε ότι θα δώσει κάποιο ερέθισμα στους συναδέλφους, που θέλουν, να ασχοληθούν περισσότερο με τη λατινική γραμματεία και να φέρουν τους μαθητές τους σε επαφή με **εύκολα κείμενα** της λατινικής λογοτεχνίας. Για τη διδασκαλία των κειμένων αυτών **δεν απαιτείται ξεχωριστή διδακτική ώρα**. Ο διδάσκων, στο πλαίσιο των ασκήσεων, μπορεί να δίνει μικρά κείμενα 5-7 σειρών μαζί με τις άγνωστες λέξεις (τέτοια κείμενα θα βρει στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ του παρόντος τεύχους) για εξάσκηση των μαθητών στη μετάφραση. Τονίζουμε ότι **το αδίδακτο πρέπει να αντιμετωπίζεται ως άσκηση μετάφρασης**. Επομένως ο διδάσκων δεν πρέπει να προβαίνει σε εξονυχιστική γραμματική και συντακτική ανάλυση, αλλά να δίνει στο μαθητή εκείνα τα στοιχεία που θεωρούνται απαραίτητα, ώστε να κατανοήσει και να μεταφράσει το κείμενο. Χρειάζεται εδώ να τονιστεί ότι η μετάφραση αδίδακτου κειμένου υπηρετεί το βασικό σκοπό της διδασκαλίας του μαθήματος, όπως αυτός ορίζεται στο Πρόγραμμα Σπουδών: “Να μάθουν οι μαθητές τα στοιχεία της λατινικής γλώσσας και να γίνουν ικανοί **να διαβάζουν, να μεταφράζουν και να κατανοούν απλά λατινικά κείμενα**”.

Στη μετάφραση αξιολογείται:

- α) η ικανότητα της απόδοσης, η πιστότητα, η κυριολεξία, και
- β) η ικανότητα μεταφοράς ενός κειμένου από τη μια γλώσσα στην άλλη σύμφωνα με τις απαιτήσεις του νεοελληνικού λόγου. Πρέπει να αποφεύγεται η μηχανική και τυποποιημένη μετάφραση.

Οι ασκήσεις που καταχωρίζονται στις επόμενες σελίδες δεν είναι δυνατόν να απαντηθούν όλες μέσα στην σχολική τάξη, αφού ο διαθέσιμος χρόνος για τη διδασκαλία του μαθήματος είναι αρκετά περιορισμένος. Στόχος μας είναι να προσφέρουμε αρκετό υλικό, ώστε ο διδάσκων να έχει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ευχέρεια επιλογής ασκήσεων, **για να τις χρησιμοποιήσει είτε**

κατά τη διδασκαλία είτε κατά την αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών· σε κάθε περίπτωση όμως πρέπει να επιλέγει, με ιδιαίτερη προσοχή, τις ερωτήσεις που θα χρησιμοποιήσει και **να αποφεύγει την υπερφόρτωση των μαθητών** με πλήθος ασκήσεων και εργασιών. Τονίζουμε επίσης ότι ο συνάδελφος πρέπει να αξιοποιεί και τις ασκήσεις του σχολικού εγχειριδίου.

Οι ασκήσεις και τα κριτήρια αξιολόγησης έχουν **καθαρά παραδειγματικό χαρακτήρα**, δεν είναι δεσμευτικά. Φιλοδοξία μας δεν είναι να προσφέρουμε πρότυπα παραδείγματα. Πιστεύουμε όμως ότι θα προσφέρουν στήριξη στο συνάδελφο και θα τον διευκολύνουν, αν δεν τον ικανοποιούν απόλυτα, να κατασκευάσει τις δικές του ασκήσεις και τα δικά του κριτήρια, που να ανταποκρίνονται στο επίπεδο της τάξης του και στις δικές του απαιτήσεις. Αν οι συνάδελφοι διατυπώσουν και θέσουν υπόψη μας προτάσεις πιο εύστοχες, πιο ποιοτικές, καλόπιστες παρατηρήσεις και υποδείξεις, αυτό θα είναι προς όφελος όλων.